ביצה דף ח עמוד א תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני)

מדובר בְּמקום שיש שם **עָפָר** תִּיחוּחַ – עפר רך שאינו מחוסר כתישה. מקשה הגמרא: **וְהָא** בהוצאת העפר **קָא עָבִיד גּוּמָא** בקרקע, ועשיית גומא בקרקע אסורה ביום טוב משום שהיא תולדת בונה. מתרצת הגמרא: אין כאן משום תולדת בונה, **כְּדְאָמַר רַבִּי אַבָּא, דְּאָמַר רַבִּי אַבָּא, הַחוֹפֵר גּוּמָא בְּשַׁבָּת וְאֵינוֹ צָרִיךְ אֶלָּא לַעֲפָרָהּ** ואין לו כל מטרה בגומא עצמה, **פָּטוּר עָלֶיהָ**, ואין בו לא משום איסור חורש ולא משום איסור בונה, משום שבכך הוא מקלקל את הקרקע, וכל המקלקלים פטורים, ולכן לדעת הכל מותר לו לעשות גומא זו אם כבר שחט והדקר נעוץ מבעוד יום:

* * *

שנינו במשנה: ומודים שאם שחט שיחפור בדקר ויבסה, **שֶׁאֵפֶר כִּירָה מוּכָן הוּא:**

מלשון המשנה משמע שסיום זה הוא נתינת טעם להיתר החפירה. תמהה הגמרא: **אֵפֶר כִּירָה מַאן דְּכַר שְׁמֵיהּ** – מי הזכירו עד עתה, והלא עד עתה דיברה המשנה בעפר סתם. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבָּה**, לעולם אין סיום זה המשך לאמור למעלה ממנו, אלא **הָכִי קָאָמַר** התנא של משנתינו, 'וְאֵפֶר כִּירָה מוּכָן הוּא', ודין בפני עצמו הוא, שאם יש בידו אפר של כירה אין בו איסור מוקצה, אלא הרי הוא נחשב למוכן מבעוד יום, ולדברי הכל מותר לכתחילה לשחוט על מנת לכסות בו את הדם.

הגמרא מבארת את פרטי דין זה: **אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, לֹא שָׁנוּ** ש'אפר כירה מוכן הוא', **אֶלָּא** שֶׁהוּפַּק התנור או הכירה עם העצים **שהיו** לאפר **מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב**, לפי שדעתו עליו מאתמול לכל דבר שיצטרך לו, **אֲבָל** אם **הוּפַּק בְּיוֹם טוֹב**, הרי הוא **אָסוּר** משום מוקצה, ואסור לשחוט על מנת לכסות בו, שהרי מערב יום טוב עדיין לא היה אפר אלא עצים, ועל כן אין לומר בו שהיתה דעתו עליו מאתמול להשתמש בו ביום טוב לצורך זה. **וְאִם** אפר זה עדיין חם, **וְהוּא רָאוּי לְצָלוֹת בּוֹ בֵּיצָה**, אף על פי שהוסק ביום טוב **מוּתָּר** לכסות בו, ואין בו משום מוקצה, משום שאתמול בעודו עצים היה מוכן להיסק ובישול וצליה, וכל זמן שעדיין ראוי הוא לתשמיש זה, לא בטלה הכנתו. ומאחר שמוכן הוא לכך, מותר אף להשתמש בו לצורך כיסוי הדם. הגמרא מביאה ראיה לדברי רב: **תַּנְיָא נָמֵי הָכִי, כְּשֶׁאָמְרוּ אֵפֶר כִּירָה מוּכָן הוּא, לֹא אָמְרוּ אֶלָּא שֶׁהוּפַּק מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, אֲבָל** אם **הוּפַּק בְּיוֹם טוֹב**, הרי הוא **אָסוּר** משום מוקצה. **וְאִם** עדיין הוא **רָאוּי לְצָלוֹת בּוֹ בֵּיצָה**, הרי הוא **מוּתָּר.**

עוד שנינו אודות שימוש בעפר לכיסוי ולשאר שימושים: **הַכֹּל עָפָר** מרובה וכנסם במקום אחד **לְצורך גִּנָּתוֹ וּלְצורך חוּרְבָתוֹ** כדי לשטחו שם, כל זמן שלא שטחו ועדיין הוא צבור במקום אחד, אם הוא עפר תיחוח שאינו מחוסר כתישה וחפירה **מוּתָּר לְכַסּוֹת בּוֹ** את הדם. משום שמוכן הוא, שדעתו עליו להשתמש בו לכל צרכיו עד שישטחנו בקרקע. **וְאָמַר רַב יְהוּדָה**, אף **מַכְנִים אָדָם** בערב שבת ויום טוב במחשבה סתם **מִלֹּא קוּפָּתוֹ עָפָר** מועט ונותנו במקום אחד על הקרקע, **וּבשבת ויום טוב הוא עוֹשֶׂה בָּהּ** [–בעפר] את **כָּל צָרְכּוֹ. דָּרַשׁ מַר זוּטְרָא מַשְׁמֵיהּ דְּמַר זוּטְרָא רַבָּה, וְהוּא שֶׁיִּיחֵד לוֹ** לעפר **זה קֶרֶן זָוִית**, ולא פיזרו על פני קרקע הבית, שדווקא באופן זה מוכח שהוא מיעד את העפר להשתמש בו לצרכיו. אבל אם שטחו, הרי הוא מבטלו לקרקע ונעשה מוקצה. הגמרא מקשה על דברים אלה: **מֵיתִיבִי**, שנינו במשנה (חולין פג:) **כּוֹי**, שהוא ספק חיה ספק בהמה, וספק אם חייב בכיסוי, לפי שאין מצות כיסוי אלא בחיה ועוף ולא בבהמה, **אֵין שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב**, שמא חיה הוא וטעון כיסוי, ואסור לכסותו ביום טוב. **וְאִם שָׁחַט** בדיעבד, **אֵין מְכַסִּין אֶת דָּמוֹ**, כי שמא בהמה הוא ואינו טעון כיסוי, ואסור לטלטל את העפר שלא לצורך מצות כיסוי הדם. וקשה, **וְאִי אֵיתָא** – אם אכן יש עפר שאין בו איסור מוקצה אלא הוא מוכן לכל צרכי האדם, **לְכַסְּיֵיהּ** – יכסה בו את דם הכוי, **כְּדְהַתִּיר רַב יְהוּדָה** בקופת עפר שהכניסה לביתו מערב יום טוב. ואפילו אם הוא בהמה ואין בו מצות כיסוי, הרי אין בעפר זה שום איסור, ומותר לעשות בו את כל צרכיו. מתרצת הגמרא: **וְלִמַּעֲמִיךְ** – ולשיטתך, הלא אף אם תחלוק על רב יהודה ותאמר שאסור לכסות בעפר זה, עדיין קשה, **לְכַסְּיֵיהּ** – שיכסה את דם הכוי **בְּאֵפֶר כִּירָה אוֹ** בְּעפר **שֶׁהֶדֶק נָעוּץ** בו, שמפורש בהם במשנתינו שמן המוכן הם ומותרים. **אֶלָּא** בהכרח צריך לומר, **דְּלֵית לֵיהּ** – שאין לו תחת ידיו אפר כירה או עפר שדקר נעוץ בו, **הָכָא נָמֵי** – כך גם תתרץ את קושייתך, **דְּלֵית לֵיהּ** עפר שהכניסו מבעוד יום, ועל כן אין שוחטים את הכוי. מקשה הגמרא: **אִי הָכִי** – אם אין לו עפר שמותר לכסות בו, **מַאי אִירְיָא** – למה אסרה המשנה לשחוט בדווקא כוי שהוא **סָפֵק**, הרי **אַפִּילּוּ** חיה ועוף שחייבים בכיסוי **בְּוַדַּאי, נָמֵי לֹא** ישחטם, שהרי הלכה כבית הלל האוסרים לחפור בעפר אפילו בדיעבד אם אין דקר נעוץ בו מבעוד יום, כדברי רב זריקא לעיל. מתרצת הגמרא: אין הכי נמי, אף חיה ועוף ודאיים לא ישחוט ויכסה כשאין לו עפר מוכן מבעוד יום, אלא נקטה הברייתא כוי לרבותא, ובדרך **'לֹא מִבָּעְיָא' קָאָמַר. לֹא מִבָּעְיָא** – אין צורך לומר שחיה ועוף שהם **וַדַּאי, דְּלֹא לִשְׁחוֹט** ביום טוב, כדי שלא לבטל מצות כיסוי שהם ודאי חייבים בה, שהרי אף לאחר השחיטה יאסר עליו לחפור ולכסות את דמם כאמור, **אֲבָל** כוי שהוא **סָפֵק, אֵימָא מִשּׁוּם שִׁמְחַת יוֹם טוֹב** התירו לו לבטל ספק מצות כיסוי, ומותר לו **לִשְׁחוֹט**, **וְאף** על גב **דְּלֹא לְכַסְּיֵיהּ. קָא מַשְׁמַע לָן** הברייתא, שאף את הכוי אסור לשחוט ביום טוב במקום שכיסויו נאסר, משום שאף ספק מצות כיסוי אסור לבטל משום שמחת יום טוב.

שואלת הגמרא: וְהָא מִדְקָתָנֵי בִּסֵּיפָא וְאִם שָׁחֲטוֹ אֵין מְכַסִּין אֶת דָּמוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא סִפֵּק [דְּרַשְׁיָא] – יש ללמוד מזה דִּבְרֵאשִׁית לֵיהּ עפר מִזְּמַן עֲסָקִינַן, וּלְכֵן רַק בְּסִפֵּק אָסוּר אֲבָל בְּוַדַּאי יָכוֹל לְכַסּוֹת, וְקָשֶׁה מִדְּוַדַּאי לֹא יִכְסֶה בְּעָפָר זֶה שֶׁהִכְנִיסוֹ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, אוֹ בְּאָפֶר כִּירָה. יְשׁוּב אַחַר: אֶלָּא אָמַר רַבָּה, אֵפֶר כִּירָה מוּכָן לְכִיסּוּי בַּעַל חַי שֶׁהוּא וַדַּאי חַיָּיב בִּכְיסּוּי, כְּמוֹ חַיָּה וּבְהֵמָה, וְאֵין הוּא מוּכָן לְכִיסּוּי הַסֶּפֶק, כְּמוֹ כּוּי. הַגְּמָרָא הִבִּינָה בִּדְבָרֵי רַבָּה, שֶׁאַף שֶׁדַּעְתּוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּאֵפֶר כִּירָה לְכָל דָּבָר, אֵין הַכְּנָתוֹ מוֹעִילָה אֶלָּא לְוַדַּאי וְלֹא לְצוֹרֶךְ כִּיסּוּי הַסֵּפֶק. מְקַשְׁה הַגְּמָרָא: לְסֵפֶק מַאי טַעֲמָא הָאֵפֶר לֹא נַחְשֹׁב מוּכָן וְאָסוּר לְכַסּוֹת בּוֹ, מִשּׁוּם דְּקָא עָבֵיד – הוּא עוֹשֶׂה גּוּמָּא בַּמָּקוֹם הַנְּטִילָה, אִם כֵּן בְּשֶׁחַט וַדַּאי חַיָּה וְעוֹף נַמִּי קָא עָבֵיד גּוּמָּא, וְלָמָּה הוֹתַר שָׁם הַכִּיסּוּי, אֶלָּא עַל כָּרְחָךְ אֵין אִיסּוּר בְּגוּמָּא מִשּׁוּם שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ אֶלָּא לְעַפְרָה, וְהָרֵי הוּא מְקַלְקֵל אֶת גּוֹף הַקַּרְקַע בְּחַפִּירָתוֹ, וּכְדְּאָמַר רַבִּי אַבָּא לְעֵיל (ע"א), וְאִם כֵּן הָכָא נַמִּי בְּסֵפֶק, מוּתָּר הַכִּיסּוּי כְּדְּרַבִּי אַבָּא. אֶלָּא עַל כָּרְחָךְ, סֶפֶק מַאי טַעֲמָא אֵין מְכַסִּים אוֹתוֹ אֲפִילּוּ בְּאֵפֶר כִּירָה שֶׁהוּא מוּכָן, דִּלְמָא יִמְצָאוּ בּוֹ רִגְבִים וְעָבִיד בָּהֶם כְּתִישָׁה שֶׁהִיא אֲסוּרָה, אִם כֵּן בְּוַדַּאי חַיָּה וְעוֹף נַמִּי נִגְזוֹר וְנֹאסַר אֶת הַכִּיסּוּי מִשּׁוּם חֲשַׁשׁ כְּתִישָׁה. מִתַּרְצַת הַגְּמָרָא: בְּוַדַּאי חַיָּה וְעוֹף לֹא אִסְרוּ, כִּי אֵפֶר כִּירָה בְּדֶרֶךְ כְּלָל אֵינוֹ בָּא לִכְלַל כְּתִישָׁה, וְאַף אִם יִקָּרֶה שֶׁיִּמְצָא בּוֹ רִגְבִים וְיִכְתֹּשׁ אֵין לֶאֱסוֹר מִשּׁוּם חֲשַׁשׁ זֶה, שֶׁהָרֵי אַף כִּי קָא עָבִיד כְּתִישָׁה, לֹא עָבַר אִיסּוּר, כֵּיוָן דְּאֲתֵי עֲשֵׂה שֶׁל כִּיסּוּי הַדָּם וְדָחֵי אֶת לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁל כָּל מְלָאכֶת עֲבוֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ' הָאָמוּר בְּיוֹם טוֹב, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּכִסּוּי שֶׁאֵין בּוֹ אֶלָּא סְפֵק מִצְוָה אֵין הוּא דּוֹחֶה לֹא תַעֲשֶׂה, וְאִם יִמְצְאוּ רִגְבִים בְּאֵפֶר וְיִכְתֹּשׁ יַעֲבוֹר עַל אִיסּוּר מְלָאכָה. דּוֹחֶה הַגְּמָרָא: אֵימָּתַי אָנוּ אוֹמְרִים שֶׁאֵתֵי עֲשֵׂה וְדָחֵי אֶת לֹא תַעֲשֶׂה, רַק כְּגוֹן מִילָה בְּצַרְעַת – מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ נֶגַע בִּבְשָׂרוֹ שֶׁאָסוּר לוֹ לְקוֹרְצוֹ, וְאִם קִצֵּץ עוֹבֵר בְּלֹא תַּעֲשֶׂה שֶׁל 'הִשָּׁמֶר בְּנֶגַע הַצָּרַעַת' (דְּבָרִים כד ח), אַךְ אִם הוֹפִיעָה הַצָּרַעַת בַּמָּקוֹם הַמִּילָה, מִל אַף שֶׁקּוֹרֵץ הַנֶּגַע, כִּי עֲשֵׂה שֶׁל מִילָה דּוֹחֶה אֶת הַלְּאוֹ שֶׁל קְצִיצַת הַבְּהֶרֶת, אֲבָל נַמִּי – עוֹד דּוֹגְמָא שֶׁעֲשֵׂה דּוֹחֶה לֹא תַּעֲשֶׂה הוּא בְּסֶדֶר שֶׁל פִּשְׁתָּן הַחַיָּיב בְּצִיצִית, אַף שֶׁיֵּשׁ בְּהַטְלָתָה בּוֹ מִשּׁוּם שַׁעַטְנֵז, שֶׁהָרֵי הַתְּכֵלֶת שֶׁבְּצִיצִית עֲשׂוּיָה צֶמֶר וְאֵין לְלַבּוֹשׁ צֶמֶר וּפִשְׁתִּים יְחִידִי, כָּאן מוּתָּר הַדָּבָר שֶׁעֲשֵׂה דּוֹחֶה לֹא תַּעֲשֶׂה, וְדַוְקָא בַּמְּקוֹמוֹת כְּגוֹן אֵלּוּ נוֹהֲגִ כְּלָל זֶה, מִשּׁוּם דִּבְעִידְנָא דְּקָא מְעַכֵּב לְאוֹ, קָא מוֹקֵים לַעֲשֵׂה – שֶׁבִּזְמַן שֶׁנַּעֲקֹר הַלְּאוֹ מִתְקַיֵּים הָעֲשֵׂה, וְכְגוֹן בְּמִילָה, שֶׁקְּצִיצַת הַבְּהֶרֶת וּמִצְוֹת הַמִּילָה נַעֲשִׂים בְּבַת אַחַת, וְכֵן בְּכָלְאַיִם בְּצִיצִית שֶׁגַּם הַלְּאוֹ וְגַם הָעֲשֵׂה מִתְקַיְּימִים בְּזְמַן הַלְבִּישָׁה, אֲבָל הָכָא בִּכְתִישַׁת הָעֲפָר לְצוֹרֶךְ הַכִּיסּוּי, בְּעִידְנָא דְּקָא מְעַכֵּב לְאוֹ לֹא מוֹקֵים עֲשֵׂה – בִּזְמַן שֶׁנַּעֲקֹר הַלְּאוֹ, בְּשַׁעַת הַכְתִישָׁה, עֲדַיִן לֹא מִתְקַיְּימִים הָעֲשֵׂה עַד שַׁעַת הַכִּיסּוּי, וְלֹא מְצִינוּ שִׁיּדָּחֶה אִיסּוּר לְאוֹ מִפְּנֵי עֲשֵׂה שֶׁמִּתְקַיְּימִים רַק לְאַחַר מִכֵּן, וְאֵיךְ אָמְרַת שֶׁמִּשּׁוּם מִצְוֹת כִּיסּוּי נִדָּחִים אִיסּוּרֵי יוֹם טוֹב. מִתַּרְצַת הַגְּמָרָא: לֹא קַשְׁיָא, מְדוּבָּר דְּכַהֲדֵי דְּכָתִישׁ קָא מְכַסֵּי – שֶׁהוּא שׁוֹחֵט וְכוֹתֵשׁ אֶת הָרִגְבִים בְּבַת אַחַת, כְּדֵי שֶׁיִּשְׁפֹּךְ הַדָּם לְתוֹךְ הָעָפָר הַכָּתוּשׁ, וּנְמִצְאָ שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁנַּעֲקֹר הַלְּאוֹ שֶׁל אִיסּוּר מְלָאכָה מִתְקַיֵּימֹת מִצְוֹת כִּיסּוּי. מְקַשְׁה הַגְּמָרָא: סוֹף יוֹם טוֹב עֲשֵׂה וְלֹא תַּעֲשֶׂה הוּא, שֶׁהָרֵי מְחוּיָּבִים אָנוּ לְהִמָּנַע מִמְּלָאכָה בְּיוֹם טוֹב גַּם מִכַּח לְאוֹ שֶׁל 'כָּל מְלֶאכֶת עֲבוֹדָה לֹא תַּעֲשׂוּ', וְגַם מִכַּח עֲשֵׂה שֶׁל 'בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן שַׁבָּתוֹן' (וַיִּקְרָא כג לט), וְאֵין עֲשֵׂה שֶׁל כִּיסּוּי הַדָּם דּוֹחֶה אֶת לֹא תַּעֲשֶׂה וַעֲשֵׂה שֶׁל אִיסּוּר מְלָאכָה בְּיוֹם טוֹב. יְשׁוּב אַחַר: אֶלָּא אָמַר רָבָא, סִיבַּת הָאִיסּוּר הִיא שֶׁאֶפֶר כִּירָה רַעֲתּוֹ שֶׁל הָאָדָם לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ רַק לְצוֹרֶךְ וַדַּאי, וְאֵין רַעֲתּוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ לְצוֹרֶךְ סֶפֶק, וְלֹא הִזְמִינוּ לְכָךְ. וְכֵן הוּא בְּעֵפֶר שֶׁהִכְנִיסוֹ בְּקוֹפָה כִּדְבְרֵי רַב יְהוּדָה, שֶׁאֵין הוּא מוּכָן אֶלָּא לְוַדַּאי וְלֹא לְסֵפֶק. וְאַוְדָּא דָּבָא לְמַעֲטֵי – וְהוֹלֵךְ בְּזֶה לְשִׁיטָתוֹ, דְּאָמַר רָבָא, מִי שֶׁהִכְנִיס עֲפָר מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב כְּדֵי לְכַסּוֹת בּוֹ אֶת הַצּוֹאָה מֻחְשָׁשׁ שֶׁמָּא יִטְּילֶנָּה הַתִּינוֹק לְפָנָיו בְּיוֹם טוֹב, מוּתָּר אַף לְכַסּוֹת בּוֹ דַּם צִפּוֹר שֶׁבְּדַעְתּוֹ לִשְׁחֹטָה לְמָחָר, שֶׁהָרֵי כִּיסּוּי צוֹאַת הַתִּינוֹק אֵינוֹ צוֹרֵךְ וַדַּאי, שֶׁהָרֵי יִתְכַּן שֶׁהַתִּינוֹק יִטֵּיל אֶת הַצּוֹאָה בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא יִגְרוֹם לוֹ לְמִיאוּס וְלֹא יִהְיֶה צוֹרֵךְ לְכַסּוֹתָהּ, וּנְמִצְאָ שֶׁאֵינוֹ מְכַסֶּה אֶת הָעֵפֶר אֶלָּא עַל הַסֵּפֶק, וּמֵאַחַר שֶׁהַזְמִינוֹ אֶת הָעֵפֶר לְזֶה כָּל שֶׁכֵּן שֶׁיֵּשׁ כָּאן הַכָּנָה לְכִיסּוּי דַּם הַצִּיפּוֹר שֶׁהוּא צוֹרֵךְ וַדַּאי, שֶׁהֲלֹא מִתְבּוֹיֵן הוּא לְשׁוֹחֲטָהּ. אֲבָל אִם הַכְּנִיסוֹ לְכַסּוֹת בּוֹ דַּם צִפּוֹר, אָסוּר לְכַסּוֹת בּוֹ צוֹאָה, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא הַזְמִינוֹ אֶלָּא לְוַדַּאי, וְאֵינוֹ מוּכָן לְצוֹרֵךְ סֵפֶק.

הַגְּמָרָא מְבִיאָה מַחְלוֹקֶת בְּדִבּוּר: נֶחֱרְבָּלְאֵי אָמְרֵי, אֲפִילּוּ אִם הִכְנִיסוֹ עֲפָר לְכַסּוֹת בּוֹ דַּם צִפּוֹר, מוּתָּר לְכַסּוֹת בּוֹ צוֹאָה, כִּי גַּם הַצּוֹרֵךְ שֶׁבְּכִיסּוּי צוֹאַת הַתִּינוֹק הוּא קָרוֹב לְוַדַּאי, וְאַף לְכָךְ הָיְתָה דַּעְתּוֹ. אָמְרֵי בְּמַעֲרָבָא – אָמְרוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁפְּלֵינֵי הֵם, בְּנִידּוֹן שֶׁלְּפָנֵינוּ רַבִּי יוֹסֵי בַּר חָמָא וְרַבִּי זֵירָא, וְאָמְרֵי לָהּ – וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁרָבָא בַּר רִבְרֵהּ דְּרַב יוֹסֵף בַּר חָמָא וְרַבִּי זֵירָא נַחְלְקוּ בְּזֹאת, חַד מֵאִלּוּ אָמַר, כּוּי חֲרֵי הוּא כְּצוֹאָה, וְשֵׁנִיהֶם נַחְשִׁבִים לְצוֹרֵךְ שֶׁל סֵפֶק, עַל כֵּן אִם הִזְמִין אֶת הָעֵפָר לְצוֹרֶךְ כִּיסּוּי צוֹאָה, הֲרֵי הוּא מוּכָן אַף לְכִיסּוּי דַּם הַכּוּי, שֶׁזֶּה וְזֶה סֵפֶק הוּא, וְחַד מֵהֶם אָמַר, כּוּי אֵינוֹ כְּצוֹאָה, שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא סֵפֶק, וְאִילּוּ כִּיסּוּי הַצּוֹאָה הוּא קָרוֹב לְוַדַּאי, וְעַל כֵּן אִם הִכְנִיסוֹ לְצוֹאָה אָסוּר לְכַסּוֹת בּוֹ אֶת דַּם הַכּוּי. מוֹכִיחָה הַגְּמָרָא: תִּסְתַּיֵּים – יֵשׁ לְהוֹכִיחַ דְּרָבָא הוּא זֶה דְּאָמַר כּוּי חֲרֵי הוּא כְּצוֹאָה, דְּהֵרֵי אָמַר רָבָא, הַכְּנִיס עֲפָר לְכַסּוֹת בּוֹ צוֹאָה, מוּתָּר לְכַסּוֹת בּוֹ דַּם צִפּוֹר, אֲבָל אִם הִכְנִיסוֹ לְכִיסּוּי דַּם צִפּוֹר, אָסוּר לְכַסּוֹת בּוֹ צוֹאָה, מִשּׁוּם שֶׁדַּם הַצִּיפּוֹר הוּא וַדַּאי, וְאִילּוּ הַצּוֹאָה אֵינָהּ אֶלָּא סֵפֶק, וּמִכֹּאן שְׁכּוּי וְצוֹאָה שֶׁשְּׁנֵיהֶם נַחְשָׁבִים לְסֵפֶק כָּל שֶׁהוּא מוּכָן לְזֶה הֲרֵי הוּא מוּכָן אַף לָזֶה. מְסִיקָה הַגְּמָרָא: תִּסְתַּיֵּים – אֵכֶן מוּכָח כֵּן.

בְּיֵאוּר נוֹסָף בְּמִשְׁנָה: רַמִּי בְּרֵיהּ דְּרַב יְחֶזְקֵאל אָמַר, לְעוֹלָם מְדַבֶּרֶת הַמִּשְׁנָה בְּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ עֵפָר מוּכָן אוֹ אֲפָר כִּירָה, אֲלָא כּוּי חַיֵּינוּ טַעֲמָא דְּלֹא מְכַסְּפִינַן בּוֹ, אֶלָּא גְּזֵירָה הִיא מִשּׁוּם הַתָּרַת חֶלְבּוֹ, שֶׁחֶלֶב בְּהֵמָה אָסוּר בְּאֲכִילָה בְּאִיסּוּר כָּרֵת וְחֶלֶב חַיָּה וְעוֹף מוּתָּר, וְהַכּוּי שֶׁהוּא סֵפֶק חַיָּה סֵפֶק בְּהֵמָה, חֶלְבּוֹ אָסוּר מִדִּין סֵפֶק דְּאוֹרַיְיתָא לְחוּמְרָא, וְאִם נִתִּיר לְכַסּוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב יֹאמְרוּ שֶׁהוּא חַיָּה, וְיִתִּירוּ אֶת חֶלְבּוֹ בַּאֲכִילָה. מְקַשְׁה הַגְּמָרָא: אִי הָכִי, אֲפִילּוּ בְּחוֹל נַמִּי יֹאסַר בִּכְיסּוּי שֶׁמָּא יֹאמְרוּ חַיָּה הוּא, וְיִבּוֹאוּ לְהַתִּיר אֶת חֶלְבּוֹ. מִתַּרְצַת הַגְּמָרָא: אִם יְכוֹסֶהוּ בְּחוֹל לֹא יְבוֹאוּ לְטָעוּת, מִשּׁוּם דַּאֲמָרֵי הָרוֹאִים שֶׁלָּנֶקֶר [–לִנְקוֹת] אֶת חֲצֵרוֹ הוּא צָרִיךְ וְלֹכֵן הוּא מְכַסֶּהוּ, אֲבָל בְּיוֹם טוֹב שֶׁאָסוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן, מוֹכִיחַ לְעִין כָּל שֶׁלֹּשׁ מִצְוֹת כִּיסּוּי הוּא מְכַסֶּה אֶת דָּמוֹ, וְיִבּוֹאוּ לְטָעוּת. דּוֹחֶה הַגְּמָרָא: שָׁחַט אֶת הַכּוּי בְּאַשְׁפָּה, שֶׁאֵין לְתְלוֹת שֶׁמִּטַּרְתּוֹ לִנְקִיוֹן, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר. וְעוֹד קָשֶׁה, בְּשֶׁלַּמָּא בְּמִי שֶׁבָּא לְכַסּוֹת מַעֲצְמוֹ אֶת הַכּוּי וְיוֹדֵעַ שֶׁהוּא סֵפֶק חַיָּה סֵפֶק בְּהֵמָה, אֵין לָנוּ לֶאֱסוֹר לוֹ אֶת הַכִּיסּוּי, אֲבָל אִם הַשּׁוֹחֵט עַצְמוֹ בָּא לְיַמְּלֵךְ בְּחַכְמִים הָאִם לְכַסּוֹתוֹ אִם לָאו, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר, הֲלֹא אִם נַחְייבוּ בִּכְיסּוּי, הוּא עַצְמוֹ יִסְבּוֹר שֶׁהַכּוּי וַדַּאי חַיָּה הוּא, וְיִבּוֹא לְהַתִּיר אֶת חֶלְבּוֹ. מִתַּרְצַת הַגְּמָרָא: אֶלָּא בְּחוֹל אִם נַחְייבוּ בִּכְיסּוּי, לֹא יִסְיְקוּ מִכָּךְ שֶׁחֶלְבּוֹ מוּתָּר, מִשּׁוּם שֶׁמִּתּוֹךְ כָּךְ שֶׁחַייב בִּכְיסּוּי אֵין הַכַּרְח שֶׁהוּא וַדַּאי חַיָּה, אֶלָּא יִבְיְנוּ שֶׁאַף [אִי נַמִּי] מְסַפְּקָא אָמְרֵי לֵיהּ רַבָּנָן זִיל טְרַח וְכַסֵּי – שֶׁאַף אִם הוּא סֵפֶק חַיָּה אוֹמְרִים לוֹ חֲכָמִים לְכַסּוֹתוֹ מִן הַסֵּפֶק, אֲבָל בְּיוֹם טוֹב יֹאמְרוּ הָרוֹאִים שֶׁהוּא מְחוּיָּב בִּכְיסּוּי בְּתוֹרַת וַדַּאי חַיָּה, וְיִתִּירוּ אֶת חֶלְבּוֹ, מִשּׁוּם שֶׁבְּטָעוּת יִסְבְּרוּ שֶׁאִי מְסַפְּקָא [–מִסּוֹפֵק] לָנוּ בְּחִיּוּבוֹ, מִי אָמְרֵי לֵיהּ רַבָּנָן זִיל טְרַח וְכַסֵּי – וְכִי הֵיוּ חֲכָמִים מְחַייְבִים אוֹתוֹ לְטָרֵחַ בְּיוֹם טוֹב בִּכְיסּוּיוֹ.

* * *

הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרַייְתָא: תָּנֵי רַבִּי זֵירָא, לֹא בְּסֵפֶק שֶׁל כּוּי בְּלָבַד אָמְרוּ כֵּן, שֶׁאֵין לְכַסּוֹת, אֶלָּא אֲפִילּוּ שָׁחַט בְּהֵמָה שְׁפּוּטָרָה מִכִּיסּוּי עִם חַיָּה וְעוֹף הַחַייבִים בִּכְיסּוּי, וְנִתְעָרְבוּ דָּמָן זֶה בָּזֶה, גַּם כֵּן אָסוּר לְכַסּוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב אַף בְּאֵפֶר כִּירָה אוֹ בְּעֵפֶר מוּכָן, שֶׁהָרֵי אֵינוֹ יָכוֹל לְהִבָּחֵין בֵּין הַדָּם הַמְּחוּיָּב לְדָם הַפָּטוּר, וּנְמִצְאָ טוֹרֵחַ אַף בְּדָם הַבְּהֵמָה שֶׁאֵין בּוֹ מִצְוָה, וְזֶה הַטַּעַם שֶׁאָסוּר לְכַסּוֹת כּוּי מִשּׁוּם שֶׁאֵם אֵין צוֹרֵךְ בִּכְיסּוּי הֲרֵי הוּא טוֹרֵחַ טִירְחָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בַּר יַאסִינְיָאהּ, לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בְּמִקְרֶה שֶׁאֵין הוּא יָכוֹל לְכַסּוֹתוֹ כּוּלּוֹ בְּרֶקִיעָה אַחַת שֶׁל הֶדְקֵר בְּקַרְקַע, שֶׁבְּכָל דְּקִירָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ יֵשׁ לְחַשֵּׁשׁ שֶׁמָּא הוּא מְכַסֶּה בָּהּ אֶת דַּם הַבְּהֵמָה, וְטִירְחָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה הִיא, אֲבָל אִם הוּא יָכוֹל לְכַסּוֹתוֹ כּוּלּוֹ בְּרֶקִיעָה אַחַת, מוּתָּר לוֹ לַעֲשׂוֹת כֵּן, שֶׁהָרֵי בֵּין כָּךְ מוּתֶּרֶת פְּעוּלָה זוֹ לְצוֹרֶךְ דַּם הַחַיָּה וְהָעוֹף, וּבְכָךְ שֶׁמִּתְכַּסֶּה בְּדִקִּירָה זוֹ גַּם דַּם הַבְּהֵמָה לֹא נוֹסַף לוֹ

המשך בעמוד קמב

טירחה יתירה שאינה צריכה. מקשה הגמרא: **פְּשִׁיטָא.** מתרצת הגמרא: **מַהוּ דְּתֵימָא** – שמא תאמר שנִּגְזֹר **דְּקָרֵיהּ אַחַת, אַטּוּ** – אגב **שְׁתֵּי דְּקִירוֹת** שיש בהן טירחה נוספת שאינה צריכה, **קָא מַשְׁמַע לָן** שאין לגזור גזירה זו.

* * *

דין נוסף אודות כיסוי ביום טוב: **אָמַר רַבָּה, שָׁחַט צִפּוֹר מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב** ופשע ולא כיסה את דמה, **אֵין מְכַסִּין אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב,** שהרי היה בידו לכסותה קודם היום טוב, ועל כן אסרו עליו חכמים לטרוח בכיסויה אף בעפר מוכן, וגם אין באיסור זה משום ביטול שמחת יום טוב, שהרי הציפור מותרת באכילה אף קודם כיסוי דמה, ולא התירו את כיסוי הדם באופנים המבוארים לעיל, אלא לשוחט ביום טוב עצמו, לפי שלא היה בידו לכסות קודם לכן,